

Tijl van Anton Van de Velde
Vlaamsche Volkstoneel-uitgave nr. 1
1925

Een parse avond hangt over 't eiland waar Tijn, Lamme en Brabo, na hun exode uit Vlaanderen (dat is héél lang geleden), de ontgoocheling uit hun ziel verbannen zouden. En aan den laagsteilen oever van de zee hebben ze 'n huizeken gezet, knedend de klei in bolle massa. Boven de deur, in 'n nis huisden ze den uil. Over 't dak aaien de uiterste twijgen van 'n reuzenboom. Zijn stam, aan den overkant van 't erf, is 'n geweldige bonk waartegen 'n primitief kapelleken leunt. 'n O.L. Vrouwe (gedenkenis van Klaas zaliger, Tijn's vader) schuilt daarin, veelkleurig en naïef. Vlak aan de voorzij van 't huizeken groeit 'n fenomenale zonnebloem. In de stille leeft 't driemanschap sinds vele jaren. Ze hebben geen dagen gekalenderd omdat er niets gebeurde. En omdat alles zoo gerust was (over hun ziel kwam stoïcisme) in aarde en hemel, gingen ze vergroeiën met die stilte. Tot zelfs die ééne golf, die zekeren morgen boosaardig over den oever heenspatten wou, verdikte ineens tot een ver-roer-loosde zwaai van felle rythmiek. Ze bleef verveen, met haar myriaden perelmoeren, als 'n schoon schilderij tegen de effen lucht. Toen kwam het heimwee buurten bij Tijn; hij was de eerste die welkom zei. Heimwee is verlangen! Daaruit kiemden wentelende gedachten. 't Werd zwaar leven op 't eiland. En opeens schoot de wilde lach eruit: Terug naar Vlaanderen! Ze bouwden 'n galjoen, klein en sterk... Lang hebben ze er aan gewerkt, iederen avond hunkerend naar de volgenden morgen om te hervatten den bouw, den bouw vol belofte. Driftig klopt Tijn de laatste spijkers. LAMME, de kok van 't blokhuis (van buiten Judas, van binnen Joannes), zit vòdr de deur van 't huizeken en deunt op 'n trekorgel. Op z'n wezen ligt 'n vage uitdrukking van duivemelkerssentimentaliteit. BRABO komt van de scheepswerf aandraven. Z'n draven is dik want zijn honger is zwaar.

I.

Brabo Lamme!
Lamme improviseert voort.
Brabo Lamme!
Verweekte Lamme!
Koekendeeg! Hou dien blaasbalg stil!
Brabo, 'n granieten vent met 'n hondsveld rond z'n torso, komt te voorschijn.
Zoo'n bek past 'n gedroogden haring die amoereus de zee beziet! Is de kost in de keuken al gaar gekookt?
Lamme zanikt in 't diapason van z'n harmonika: Met 'n kluitje...
Brabo Is 't klaar?
Lamme Met 'n kluitje, o wee, werd Jan, mijne man, in 't riet gestuurd...
Brabo Naar den duvel! (het huis in)
Lamme En dat heeft zo honderd jaar geduurd...
Brabo herverscht:
Kreeg ie de kramp in z'n lamme vingers! Koud is 't fornuis, en de tafel leeg! Zeg, het is avond!
Lamme 't Is avond! 't Vleesch ligt te janken in de schapraai om gebraden te worden. En Lamme...
Lamme ... die zingt. Die zingt om z'n heimwee, z'n zucht-naar-huis, naar... Roest in uw vel, want gij vat geen sik van wat Lamme gevoelt.
Brabo En ons eten?
Lamme De buik en 't eeuwige smeer! Mij is 't geneugt van 'n lied wat schooner. Loop in de keuken en kook daar zelf.
Brabo wil weg.
Lamme (mysterieus):
Brabo, zeg... 'k Heb haar vannacht gezien...
Brabo Wie?
Lamme Belle, de kriekende pronte meid...
Brabo Waar?
Lamme Daàr, op den oever, daar liep ze, peinzend...
Brabo Hoe?

Lamme Goud scheen heur haar, en ze droeg 'n ster...
Brabo Dat moet heet zijn, zeg!
Lamme ... in elk van heur oogen...
Brabo En toen?
Lamme Werd ik wakker. De droom was uit!
Brabo Honger, Lamme! Dàt is geen droom!
Zorg voor den kost. Ik roep Tijn alhier. Gauw aan 't fornuis!
Lamme zucht:
En den droom was uit...
Brabo neemt 'n koehoorn en blaast in Tijn's richting.
Tijn! Tijn! 't Is u gejongd! 't Spit in den haard met 'n vette eend... Wroeten en beuken is heerlijk, Tijn, maar de kissende saus moet uw mage zalven als wonderolie die alles geneest!
Tijn! Het is tijd!
Lamme zet kleien borden op de tafel.
Brabo Wat geriefte ge, kok?
Lamme Eerst salamanders met ajuin, zehond met mosterd...
Brabo En gal en edik!
Lamme Otters in pekkel, en krokodillen; eindelijk...
Brabo Wat dan?
Lamme 'ne Grooten aap! (snel af in huis).
Brabo roept hem na:
Koest! In uw nest!
.....
Ha... de schouwe rookt! Vuur in de keuken...
We zijn gered!

II.

Tijn, de overgangelijke, schicht te voorschijn.
Brabo Tijn!
Lamme, culinair-onzeker, vlucht den keuken-walm.
Tijn Brabo! 'k Heb ons galjoen gedoopt! Vòdr aan den boeg sloeg ik, dik-doorspijkerd, stevig 'n plank met den naam: Lioen. Klieven zal hij, Lioen! de zee door, en scheren als meeuwen het water over, sterk als 't geloof van m'n eenige liefde, taai als de pezen van een Lioen... Hard zal hij varen en reuzig breken stremmende baren! In wilden ren, driftig en fel, moet z'n kiel zich snijden schichtend 'n voor door den oceaan! Vrij zijn, Lioen! en uw vrije vane wapperen laten in zotten wind. En uw roer zal u leiden naar eigen strand waar geen klippen zijn voor uw rilde romp. Hoog hef ik 't zeil! Het bolt als een kaak vol geneugte, en vlamt in de laaiende zon! Brabo! Eén dag nog! De tocht begint! 't Is in m'n hart als een boerenkermis; 't jeukt in m'n vuisten een wondre kracht... Horens van overvloed worden m'n oogen, dwaas en verdrongen in visioenen... Roeland rameit in m'n ooren, Brabo. Brabo, dees uren zijn wispelturig, prikken en priemen m'n huivrende vreugd, jagen m'n bloed als gistende wijn gutschend het vat van m'n hersens in 't Morgen, Lioen, zal de zee u kussen, wiegen met u in zonnigen roes, en kampen met u in minnenijd, Lioen, die ons voert naar de verte! God, het land van begeerte heeft me gewenkt... Mij barst het verlangen de ziel nu uit en dreunt als 'n Paaschklok! Hoor, Lamme, hoor! Sla uw fornuis de muren door! Steek den brand in het molm van dat ouwe dak, hits 'n vreugdevuur tot gekken gloed dat de gensters verzengen Sint Pieters baard! Hemel en leven en eeuwigheid, alles lokt ons, en zingt als 'n melkwit choor van duzend sinte Ceciliën in het land waar de liefde, de liefde, Brabo! de liefde, Lamme! ons laaft men den dauw van blijde wondere meisjesoogen. Slaat vonk uit uw saamgeperst gehunker-naar-vrijheid! We steken een vuurwerk af: kartetsen die heel het firmament doorschichten als gloeiende schietgebeden voor eindloos goê weer naar de nobele zon! Zon en zee en Lioen en wij en 't geluk in ons weergevonden Vlaanderen!
Lamme blijft extatisch luisteren met open mond.

Brabo (nuchter):

Jandorie! De rosbif is aangebrand! (ploft de keuken in)

Lamme (voor zich):

Dat... dat... dat was schoon, waarachtig; 't was precies of 'k zag de poort van 't paradijs daar opengaan...

Brabo met 'n braadstuk:

Tijn! Met al die zon en 't vuurwerk is ons eten naar den duvel!

Tijn Vul uw maag met korsten, Brabo! 'k Voel me zoo licht als de vleugels van mijnen engelbewaarder.

Lamme Da's goed, da's goed. M'n grootmoeder zei in 'r goeien tijd...

Brabo ... dat 'n kwezel droog brood eet, maar wij toch niet!

Tijn Nu aan tafel.

Lamme M'n grootmoeder zei...

Brabo 'k Vind het triestig, zeg, dat zoo'n eend moest verbranden... Dat is zijn schuld!

Lamme Voor zoo'n pens van drie el moet ik alles verkroppen! Ge sart me, Herkuul, naar 'n vechtpartij. Ik sta mijne' man tegen honderd Brabo's!

Tijn Onze lieve Heer, hou den moed er in, en maak dat m'n tanden niet gauw verslijten...

(fatalistische beet in z'n portie)

Brabo Lamme, ge zijt misschien hoog geleerd, maar voor kok zijn uw hersens niet fijn genoeg.

Kent gij 't recept om...

Lamme M'n grootmoeder zei...

Brabo ... om koude poëten warm te maken?

Lamme ??

Brabo Wel: dichter bij 't vuur!

Lamme Dat is geestigheid van 'n stekelvarken. M'n grootmoeder...

Tijn Zeg, is die ouder geworden dan 't vel op dees voorhistorisch scharminkel?

Lamme ... die zei...

Brabo Laat het mensch in vrede rusten. Bier moet ik hebben van eigen brouwsel!

Lamme ... zei: Ouwe zwijns hebben booze toten!

Tijn Weg met die benen en peezekoordinaten! 't Hangt in m'n lijf als 'n weefgetouw...

Lamme 't Smaakt als kapoen uit een koningskeuken; hazepastei haalt er oneer bij!

Brabo, schrijf op! 't Is verkopte kalkoen, verkalkoende kip, 't is een koene kal, 't is een kallende kip, 't is een koene kalkoen, 't is een kallende koene kip-kalkoen... Ach, wat! schrijf toch, Brabo, gij, meester kok! 't Is een smaakregenboog in m'n darmen! Schrijf! Nieuwe verf aan de zoldering van m'n mond; 't is confijtsel, gelei van de jongste duif uit de ark van Noë, 't is zacht en fijn als den vloeren teen van madam Pompadour... 't Is een baaierd van tong-en tandplezier! 't Is een heidensche bruiloft, een aroom-fontein, een mirakelbron van zout en zoet, een gedicht van boter en honig en melk, 't is maneschiën in zomeravond, 't is dauw, het is dons, het is ambrosijn, 't is... 't is... 't is als den kus van uw eerste lief!

Lamme zwijgt opeens. Z'n wezen vertrekt bij 't besef van weemoedig-stemmende dingen. Er hangt eventjes stilte...

Brabo Met permissie, Lamme...

Lamme Ja, Brabo, 'k weet het, 'k voel het: zoo'n zotternij is te dwaas. Spreken van lief en kus en zoo meer in 't land der gedwongen vrijgezellen...

Tijn Grendel uw bakhuis. Absolve te...

Brabo Raar is de mensch...

Lamme En 't leven ook...

Tijn Is 't een eeuw, of zijn 't duzend jaren dat we hier zitten? 'k Besef het niet meer.

Eeuwigheid heeft hier geen echo meer. Maar oud is ons denken vast geworden, oud als den uil in zijn torenag. Nu spreken we steeds als in 't vertel: D'r was eens 'n tijd...

Brabo Die tijd is ver!

Lamme Aan 't eind van de wereld...

Tijn Naar 't eind van de wereld verhuisden we toen, wij het eigen dak en de boomgaard en 't

familjare nest van de musschen in onzen vettigen broekzak niet langer waren verwante strofen van moeder's daaglijksche litanie...
Brabo Dat was begrip...
Lamme ... van de werkelijkheid!
Tijl Dat kwam toen die vreemde ziel-verkoooper...
Brabo Zwigj. In den hemel vloekt men niet.
Tijl ... die vent met zijn roode-lintjes-knoopsgat kloppen kwam aan onz' schamele deur en; ratelend als 'n heg op kasseien, riep dat ons huis thans hém toebehoorde...
Lamme Voui...
Brabo ... en het opschrift...
Tijl Ons uithangbord moest, op verlangen van excellentie, spoedig herschilderd... In reuzen-letters zou het dan dragen de nieuwe leus: «Chez Chanteclair»... zoodat onz' vader — de vader van dezen — 'n bloedsopdrang kreeg en met filozofie den put inging... Dat was het begin...
Brabo Toen, zekeren dag, ('t was juist markt geweest, en ik zag aan m'n voet de verlatenheid van appelsien en schol en radijs en veel peekenloof) toen stoomde in de verte, vér buiten de stad, en hooger dan de O.L. Vrouwetoren, het doezelig blazend getoet van 'n hoorn... 't Kwam nader gelijk 'n grote baar... 'k Hoorde beweegloos van op m'n voetstuk, boven Druoon die te bloeden lag aan vele wonden der waterleiding, 't reuzengezucht van dien hoorn steeds dicht en dicht...
 Opeens was 't sinjaal een deuk in mijn hersens. 'k Herkende dat dol getoet en, binst dat de beiaard een rammel verklokte, zei 'k goeiendag aan het stadhuis, sprong, en liep in één adem naar Scaldis, de dikke, die boven de Waterpoort snorken bleef... 'k Riep adieu aan dien ouwen nonkel, duikelde neer op een kotter, en voer driftig de Schelde naar 't Noorden af, zwenkte gelijk 'n zotten windruk Westwaarts naar Vlaanderen... Ge weet de rest!
Lamme En Tijl stond geplaat op het hoogste duin, en blies naar de hoeken van heel de wereld z'n jammervolle wanhoop uit.
Tijl Vloek voelde ik beven in heel m'n lijf; 't lag rond m'n hart een kuipersband van geweldig verbijten die al de duigen te prangen wist tot het in mij werd 'n reuzemierie...
Brabo Hij droeg het lijk van z'n groot vertrouwen, en dat weegt zwaar!
Lamme Den avond te voren had ik gezien hoe Belle...
Brabo 't Wijf zal 'r ziel beschreien!
Lamme ... hoe Belle heentrok met 'n lakei die, witgekoust en met goud belegd, sinds weken haar jeugd en haar schoon geloof zoo voos had gemaakt dat ze willoos werd en meeging...
Brabo De slang was 't van Adam en Eva!
Tijl Dan kwam er vernis op het uithangbord.
Brabo 't Hangt er al lang.
Tijl Chez Chanteclair...
Lamme En toen... was het Nele...
Brabo Ook die verhuisde, wou meid gaan worden. Om goud-beloofte.
Tijl 'n Zielsverhuizing in gansch het land. Geen bewustzijn meer, geen houvast, geen geweld van mannavuisten, geen vrouwenfierheid, geen adel meer!
Lamme Vlaanderen werd als 'n bollewinkel. Liefde was snoepgoed, en vrijheid pap te dik om te slikken! Sint Bavo's draak was van marsepein, en Brugge's belfort louter kandij... Van Artevelde boter die smolt voor de minste zon! Breydel... och, kom, die zat te lallen in 'n taveerne met sjarkutjees...
Brabo Die bitterheid past niet «bi appetite». Is dan ons hart een gescheurden zak die bij iederen schok wat minder weegt? Lamme! Naai dicht! Vul hem op met rozen! We gaan naar de liefde!
't Paars van den avond is nu schoon diep blauw geworden...
Tijl De navend klimt naar z'n zolderkamer. En hier zit Tijl met den os en den ezel stil in den

stal van z'n armoe...
(bruusk recht)
Hoort! Hoort, Brabo, Lamme! De tijd is daar dat we trekken 't galjoen uit z'n roerloosheid en 't zwieren de zee in!
Brabo Koeragie!
Lamme Kwiek!
Tijl Knoopt al uw spieren tot één koord en wekt het gevaarte tot leven! Voort! Ik volg u... Maar eerst nog m'n avondgebed. Begint, en spit de bedding uit...
Lamme Dansen, pater! 't Retret is uit!
Brabo Getrap van ouw knoken! Tòch jong zijn, Lamme!
Lamme *trekt Tijl mee:*
 Kom hier...
Tijl 'k Voel me zoo'n lol als 'n neekhoorn!
Ze dansen een boeresprong.
Lamme Ghy, Vlamingen, weest tot vreucht gheneghen, niemand ter werelt en macht verbien...*
Brabo Schiet pistolen voor de leute! Steek het varken in de kuip!
Tijl Voort nu!
Lamme krijgt z'n trekorgel weer te pakken:
Brabo Gaan wij op zwier?
Lamme Door de wereld, Brabo!
Beiden weg. Trekorgel decrescendo.
Tijl *blijft 'n poos roerloos, 't voorhoofd in de handen, bij de tafel. En hij begint z'n avondbeë:*
 Onze Lieve Vrouwke van Vlaanderen, luister: Dees is een avond veel schooner dan de ander, want ik leef in verwachting van groot geluk. Och, menschen zijn mager in hun vertrouwen en dik van begeerte, maar gij alleen, lieve Vrouwke, kunt bidden, als wij 't niet kunnen, met woorden die gloeien gelijk een monsttrans vòòr de voeten van uwen zoon in den hemel... De ballingschap op ons eiland hier is een kluis geweest voor mijn levensplezier, en een pij weegt té zwaar op mijn zotte schouders! Geef, lieve Vrouwke, mijn vreugde weer, en dat ik ze voere gelijk een zoon op schild en harnas... Noblesse oblige! En laat in m'n hart het rivierke klateren van uw genade want ik heb dorst naar geluk als naar Moeder's kus. Maak dat de reis van mij en Brabo en Lammè een kruisvaart van blijdschap zij! Zend ons den wind als een gunst in de zeilen en wees ons kompas, gij, Ster-van-de-zee! Blijf gij voor ons, als voor alle zoekers, een koesterende benedictie... Moeder van Vlaanderen, bid voor ons!
En hier volgt Tijl's fantastisch gedroom. Z'n hallucineerende overpeinzing. De twijfel van z'n verontrust gemoed. De herinnering aan verre dingen. In de fond, op den berm, treedt te voorschijn DE VLIEGENDE HOLLANDER. Na enkele schreden blijft ie beweegloos, 't aangezicht laaiend in 'thevig rood van 't zon-adieu.
De Hollander Weer zeven jaren voort-gehunkerd. Peis- en rustloos zweept me de hoos van ijl begeeren in woeste reis... 't Eeuwige ben ik voorbijgevaaren!
En als ware die «grafsiem» de wekroep, zo verschijnt nu ook AHASVEER, de wandelende jood. Schoenen van 'n meter lang. Haren die niet meer liggen kunnen, doch onveranderlijk horizontaal-versteven staan: De gedurige jacht van zijn gang. Tusschen het karakteristieke van voeten en kop niets biezonders, tenzij de neus. Ahasveer is kortademig, spreekt met nasaal geluid. 'n Groot punt achter elke zinsnee. En omdat ie internationaal is, lalt ie zonderling...
Ahasveer Good evening, Sir! Ach, du lieber Freund... Che ricordarse... Nitchevo! Ha! La picaporta dela puerta del sol! Mot je nie grienen bij zoo'n oranje? La nostalgie d'une science immense... Hollander, vliegende Hollander! Zie, hier staat Ahasverus, uw lotgenoot.
De Hollander Je zal er verdomd om zijn!
Ahasveer Zachtjes wat, vent! De eenige nacht op zeven jaren dat je adem schept. En nu snork je nog als een varken onder slachtershanden. Is er wat nieuws?

De Hollander Ik wachtte je hier. 'n Ongevloekte vol gekke illusies aast naar geluk. Spreek je vonnis uit, Ahasveer, en laat me 't mijne zeggen.
Ahasveer *(Tijl bedoelend):*
 Is het die slaper?
De Hollander 't Is Tijl van Vlaanderen...
Ahasveer Beklagenswaardig! Treuzelt ie ook: «per aspera ad astra»?
Beiden naderen geruischloos Tijl en cirkelen rond hem.
De Hollander Droomt van vrede-in-een-leunstoel: gek! Droomt van liefdè en meisjesharten die trouw zijn!
Ahasveer 't Geval is bedenkelijk. Zwig nu. *(op 'n toon van bezwering):*
Tijl! Ge zijt reeds ingeschreven bij de vennooten der zeven jaren. Zeven vette zag Pharao, maar zevenmaal zeventig magere zullen traag verslijten uw optimisme!
De Hollander Tijl! Over zee voert de dolle wind van uw kranke zinnen... Zie ons aan. Er ligt in de wereld geen anderen weg dan den onzen. U wacht de storm van de wanhoop. Verkoop uw ziel!
'n Ballet-esquisse onderstreepet hun zwartgallige ironie... Onverwachts wordt de duo tot een trio. DON QUICHOTTE komt aanremmen. Aangetakeld volgens Cervantes. Speer en schild en scheerbekken. Magere knieën door dubieus-ridderlijke broek.
Don Quichotte Caràmba! Senore! Maakt u gereed voor den kamp! Mijn naam is Quichotte. Waar strijd is, ben ik de voorste! Vlugg, kromgeklauwde heksenridders! 'k Sla u m'n speer door de wervels heen! Weert u zoo 't leven u duurbaar is, maar zonder gena, Caràmba, hoort! vecht don Quichotte tegen wereldonrecht!
Z'n imaginair steekspel begint. De Hollander en Ahasveer gaan in geestenretraite. 'n Vrouwefiguur NELE-ASSEPOES verschijnt en mèt haar, de volle glans der maan.
Quichotte merkt de vrouw op:
 Haha! Wacht me de duzendste lauwerkroon uit uw ranke vingers? Mijn daden lokken 't bewonderend minnen van alle vrouwen. Zijt gij m'n edele Dulcinea?
Assepoes roept met veel innigheid:
 Tijl...
Don Quichotte Is dat de naam van uw helsch belager?
Assepoes roept luider:
 Tijl!...
Don Quichotte Jonkvrouw, m'n speer is tot uw dienst!
Assepoes smeekt:
 Tijl!...
Don Quichotte Voor den duvel! Was er nog een derde die, laf genoeg, zich verscholen hield? Caràmba! Mij zal ie niet ontkomen. 'k Sla hem tot brij vòòr m'n voeten neer...
(Hij stormt af met geveld speer).
Assepoes con amore:
 Tijl... Herkent ge uw Assepoes? Ik droom van u sinds vele jaren; ik smacht naar u als naar de zon! Zoovele nooden draag ik, Tijl... Kom, haal me de duistere dieptè uit en voer me, gelukkig als uw bruid, in prangende armen met u mee!
Tijl kan z'n vizoen niet gelooven:
 Assepoes? Assepoes? Is het waar? Onze lieve Vrouwke, dat is ùw werk! Gij heft me hooger dan alle koorts die m'n kop tot 'n smis maakt van folterijer! Assepoes!
Assepoes Tijl! Ik wacht u... Kom! Vlaanderen's oever draagt het spoor van m'n eindloozen gang in lange nachten. Ik wacht u! Breng me 't geluk!
Assepoes verdwijnt. Tijl loopt den berm op, zo z'n armen de lucht in.
Tijl 't Geluk! Assepoes! Assepoes!! Breng me 't geluk!!
't Is hem als 'n extase. Dan opeens 'n gedacht: Den uil als bode zenden. Tijl klimt naar de nis

trillende hand.
Lamme Danke, madam. Laat uw dochter drinken. *(en hij verdwijnt)*
Marquise *met 'n lachje door 'r zenuwen heen:* Die goeie Menapiër... hihihhi...
Chou Ergert me, ergert me, die stommeling!
Marquise Plattelander, he?
Chou Alles ergert me!
Marquise Hoe heet ie ook weer? Lamme!
Lamme! Hihihhi...
Chou Vulgair. Toch interesseert ie me.
Marquise Nee?
Chou Zag u liever 'n kakatoe? Hij is brutaal. Lekker! Zoo heb ik toch iets dat me opveert.
Marquise Chou...
Chou Maar 'k wil dat ie van naam verandert.
Marquise Ga je 'm herdopen?
Chou schelt. Lamme verschijnt in 't deurgat.
Lamme Me voeala!
Chou Fox!
Lamme Wablief?
Marquise Wat? Hohoho... Fox?
Chou Fox! Weet je hoe laat?...
Lamme Ik heet Lamme!
Chou Jij heet: Fox, tout court. Ga zien hoe laat 't is.
Lamme Fox? Fox? *(hij krijgt de deur op z'n neus)*
Marquise Waar haal je dât uit?
Chou Papa's gestorven rattenvanger.
Marquise Maar dat is toch té...
Chou Stil, maman. La terre amère, he? Mijn hart is bitter als 'n galnoot. Als je niet meer aan den man geraakt, en als je geen hond meer hebt, dan hou je den knecht. Punt. Mijn fatalisme is practisch.
Marquise Dat is krankzinnig, hihihhi...
Lamme *herverschijnt:*
 De klok in de keuken is stilgevallen...
Chou Die...
Marquise ...ook al?
Chou Fox! Ga zien op de kamer van m'sieu le marquis.
Lamme Wouwouw!
Chou Koest!
(En de deur valt weer op Lamme's neus)
Marquise En je fatalisme, Chou?
Chou Die knecht is me 'n gruwel, net als de rattenvanger. Maar ie intrigeert me als 'n Boeddha. Hij kijkt even idioot... Le mystère!
Chou Fox-de-tweede wordt m'n talisman.
Marquise Denk nou toch 'ns...
Chou Hebben jullie me ooit denken geléérd?
Marquise 'k Weet, lieve, wât je melancholie bedoelt. Nog altijd zonder man, he? 't Eeuwige refrain. Weet je wel, gelukskind, dat eens 'n vorst met je trouwen moet!
Chou Geef me 'n lakei.
Marquise Wâ-ât?
Chou En m'n poppen. Gek, he?
Marquise Kind, je vader, Saturé de Bel-Esprit, loopt dag-in, dag-uit de stad af *(entre nous, hein?)* om te vinden wât je precies wenschen kan. Ach... amour... et jeunesse...
Chou Wat vocaliseert u prachtig! Mooie wereld. 'n Occasie voor de dochter. Lust geen antiquair. Artificieele hersens en dito hart. Geef me 'n lakei.
Marquise Maar de fortuin, lieve...
Chou M'n poppen... Heb u al aan de kist gedacht?
Marquise Maar kind lief toch... Wil ik 'n doctor?...
Chou Nee, de lakei. Heb u al aan de kist gedacht? Fox zegt: Voor de pieren smaakt alles eender.
Marquise Mais enfin... *(ze schelt)*
Lamme De klok is stilgevallen.
Marquise Zut!
Chou *(hyper-nervus):* Wat 'n nest! Fox! Zoek 'n klok om 't even waar, maar 'k moet 'n klok hebben, een die gaat, die draaft, die lawaai maakt. 'k Stik in die stilte!
Lamme *gaat naar de groote klokkast en opent de deur:* D'r zitten overal spinnekoppen in!

Zòd'n grote!
Marquise Pouah...
Chou Ook in m'n hoofd zitten ze vast! Fox!
 Trek de ketting op!
Lamme *trekt. De ketting knarst.*
 Verroest, mamzel... verroest.
Marquise Laquais, 't is goed. Breng ons déjeuner.
Lamme 't Gewicht is te licht. Wil ik nog eens profeteeren?
Marquise Zwijg, Boeddha!
Lamme Déjeuner: Boterhammen en koffie.
Marquise *(met nadruk):* Ssst! Wat heb ik je gezegd?
Lamme *(devoot):* Moca-crème et tartelettes...
Chou Hihihhi... Fox! Je bent kapitaal!
 Kapitaal! Jij brengt leven in huis. Jij zegt waarheid! waarheid! waarheid! M'n vader heeft gedieft. Hihihhi... Roep Assepoes! Eva's kind net zoals ik. M'n moeder is...
Marquise Chou!!
Chou *heeft 'r poppen in 'r arm en zwiert er wild mee rond:* Moca-crème et tartelettes...
 Boterhammen... plattekaas! Hihihhi... M'n kop is dwaas... Tartelett's et moca-crème...
Marquise Chou!!!
Chou Wie heeft m'n leventje belogen?
Marquise *(tot Lamme):* Maar help dan toch!
 Hou ze tegen!
Lamme *maakt 'n gebaar van blijf-maar-kalm.*
Chou 't Leven is 'n poppekast...
Marquise Dat is... dat is... Hou ze vast!
Chou ... tot de dood de touwtjes snijdt...
Ze giert het salon uit. De Marquise haar achterna.
Lamme *knijpmest bij de deur. Filozoof:*
 gezelligheid en kent geen tijd.
 ...
 Silentium! Latijn is 'n schoon taal. Maar m'n buik schreeuw vlaamsch erbarmen. Honger, Lamme, is de beste kok. Roep dus de kokkin. *(roept aan 'n zijdeur):* Serviess!
Assepoes, die Lamme's stem kent en hunkert naar nieuws over Tijn, over Tijn, over Tijn... komt gegaagd nader. Bleek is ze, en rank. Bloem die te lang in 't donker bleef.
Lamme Ach, kind van suikerzoetigheid, ge zijt soelaas voor m'n mizerie. Devotelijk groet ik u, Assepoes, want groot is mijn biddendë appetijt.
Assepoes Lamme, zeg me waar Tijn nu is?
Lamme Hangt tusschen Mars en Mercur te zwaaien, vastgeklonken aan een kameel met zes pooten...
Assepoes Spreek, Lamme...
Lamme Z'n treurig hart is 'n pijp zonder toebak. Hij trekt, hij trekt, maar geen vuur noch rook; slechts water en wind!
Assepoes Spot niet. Baldadiger klinkt me uw woord dan de schimp van 'n koeier!
Lamme Merci! Merci! Kom, Assepoes lief, laat m'n ooren hooren 't gekiskas van vette coteletten en 't pruttelen van gestompte kool!
Assepoes Lamme, waarheen is Tijn gegaan?
Lamme *(mysterieus):* Luister, kwijnende keukenprinses: Alsoe ghecomen synde tot Vlanderen metten Tyl ende noch enen anderen reuse, ginc Lamme ten huysse van enen markies. Dies soude hy worden lakei ofte cnechte. Ende daar hy voor brood ende stovers vechten ende wercken moeste, so seide die Lamme adieu tot syn vrinden, ende stramme benen hebbende, reed hy op enen muyle vandaan, sonder Tyl, sonder uyle. Also gesceiedet in den jare van onsen Here, anno sôveel. Ende daar hy van honger groen ende seef siet, des bid voor Lamme syn siele, sere...
Assepoes *(bitter):* Hebt ge geen hart in uw lijf, mesjeu?
Lamme Is Assepoes dan heur leven beu? Kind, om den wille van groote liefde wil ik 'n blijde kondschap doen. Sinds twee dagen dat ik hier dienen en hoffelijk dansen moet als 'n paljas, is 't eeuwig vragen van Assepoes naar Tijn en Tijn en nog eens Tijn in m'n kop gedrongen gelijk 't gedreun van 'n kermisorgel. Allah is groot,

maar Tijn is nòg grooter! 'n Ouw historie: Oogen van verliefde meiskens zien de zon in 'n keersepitje!
Assepoes Lamme, ge ratelt...
Lamme Van honger, meid! Horst dan: Indien ik hier kwam als knecht, was 't niet om 't knechtschap. 'k Ben vrij geboren, al ging die geboorte buiten m'n weten. Kortom, ik vaag hier de vloeren schoon omdat er mirakels gaan gebeuren!
Assepoes Spreek niet in raadsels!
Lamme Ik zeg u àl wat ik weet, mits een keukensche lekkernij me wordt voorgeschoteld door fijne handen...
Assepoes Weet ge nog meer? Och, ik adem niet in dees huis... Geef me lucht!
Lamme Geef me eten!
Assepoes Valschaard! Wat is uw harte lam!
Lamme Heb nog geduld, pot-en-kachel-madam! Waart ge verwonderd toen ik hier kwam, na jaren?
Assepoes Ik kon 't niet gelooven, al bracht Tijn's uil me de boodschap...
Lamme Precies! Ik lachte als droeg ik in bei m'n zakken hespen van zwijmelvette varkens!
Assepoes En Lamme wenkte...
Lamme Voorzichtig, zòd... Was 't geen mysterie?
Assepoes Ik kon 't niet gelooven. U weer te zien, na zòdveel tijd! Zoolang verbeiden...
Lamme Dat zegt ge verkeerd. *Mij* moest ge niet hebben... Maar kom, ik geelk den cipier van den hemel, he? De vent met de sleutels der grote poort waarachter uw Tijn zich verborgen houdt...
Zwijg... 'k Denk aan Belleken, Belleken, Belleken...

 Aie... Sakkerloot, geef me eten, kind, of 'k val mat vòdr uw voeten...
Assepoes Lamme! Folter niet langer m'n droeve ziel... Komt hij? Zeg, komt hij?
Lamme Barbaarsche echel! Ge zuigt het geheim mijn porien uit. Hoor dan: We kwamen in Vlaanderen weer...
Assepoes Ook Tijn?
Lamme Tijn en Brabo en ik, gedrieën. Tijn moest u terugzien. Het werd een klomp van liefdesarduïn in z'n hart, jandorie! We kwamen... en zochten u overal, zij links, ik rechts. Ik vond u, natuurlijk: Mijn neus is een jachtneus, een neus van fortuin. Gauw had ik hen beiden ingelicht. Ik zou als lakei in ditzelfde huis... En nu zeg ik geen woord meer. Ik eisch rantsoen van eenden met vetsaus en appelspijs! 'k Zeg geen woord meer, zoolang niet m'n mond gesmeerd en m'n voëring gevuld zijn...
Assepoes Tijn... Tijn...
Lamme Wilt ge niet? Djanters! Dan loop ik zelf! *(loopt weg naar de keuken)*
Assepoes *(met veel innigheid):*
 Zoo stil zijn m'n dagen. Tijn... Ik tel ze niet meer, want lichtloos is me 't hart geworden. Geen zonne poeiert heur goud me toe, geen sterre zendt me heur avondgroet. Assepoes is nu gestorven, Tijn... Benauwend prangt me vergetelheid als 'n kluize, en rillend revel ik vruchtloos tegen...
 Strijd is ten einde... M'n ziel is krank, en de wereld? De wereld is ver gelegen...
(buiten kletst nijdig 'n zweep)
Assepoes Tijn, m'n Tijn! Uw triestig lief roept huiverend om uw sterke handen! Assepoes gaat in tragen dood met oneindige liefde en zielenood. *(heftig)* Breng me de Mei, en kom op m'n cel rameien!
Buiten snijdt 'n knakstem: «Salle rosse!». De buitendeur wordt opengebeukt en daar «rijdt» binnen SATURÉ DE BEL-ESPRIT, grotesk-preutsch op z'n stokpaard. Hij hangt z'n draver met den toom aan 'n nagel, spiegelt zich, legt z'n pet weg, na eerst de pauveveer geaaid te hebben, cintreert z'n vest rond ouwe heupen, tikt imaginaire stofatomen van mouw en broekspijp, zet monocle behoortlijk verticaal. Dan, dandylike met

'n fameuze «r» in de keel:

Saturé Là... Rossinante! (*kletst* familjaar op den houten nek van 't beest.) Braaf... toe, braaf! Assepoes!... Haal je gereedschap hier. M'n laarzen moeten spiegels worden! Spiegels... Subliem is die metafoor... Loop je weer suf? (*familjare streek onder Assepoes' kin*) Je droomt te veel... Denk aan de eer van je prachtpositie. Mij dienen! Niet allen is 't gegund. (*droog*) Nu. Borstel m'n laarzen. 'k Ben goed gestemd. Wees dankbaar... Montjoie! Ben je nog niet klaar? Je steelt me m'n tijd met 'n meesterlijk air van sans-gêne. O ja... je preutsche meening van vrijheid, he? Heb je niet zelf gezocht mij te dienen? Er rest je een bijbelsche troost: Verneder u, wilt ge verheven worden... Hehe... *Assepoes heeft 'n poetslap uit 'n cache-misère gehaald en begint de penitentie...*
Saturé Au! Au! Je treitert m'n goed humeur! Denk asjeblief aan m'n eksteroogen.
Assepoes (*gedempt*): De dertiende statie...
Saturé Waarom dertien? Is 't 'n portebonheur? 'n Amulet? Leg je de kaart zoals Carmencita?
Assepoes (*bruusk*): Er zijn er veertien!
Saturé ??
Assepoes ... en ik hoop en ik hoop...
Saturé steekt z'n andere laars vooruit: Nu die.
Assepoes (*verdroomd*): Ik hoop...
Saturé Al wat je wilt! Ik gun je 'n wapen: Drie witte borstels met 'n zon. Je leuze: Glorie in servituud!
Assepoes Ik hoop dat de dood wel nabij zal zijn...
Saturé De dood? Ventrebleu! Da's luguber, meid! Hier, poets me die laars nog vòòr je dood... 'k Bezorg je 'n negen-uren-dienst.
Assepoes Of anders breek ik m'n kerker uit, al wrocht ik 't vel van m'n handen!
Saturé Phui...
Assepoes En bind me! Dan bijt ik de koorden door, en buig me, maar breken zal ik niet. M'n bloed wordt te wild, en m'n kracht wil òp! Ik sterf niet! 'k Wil leven! leven! leven!
Saturé Ha! Sacré tonnerre! Wat 'n vranke kip! Wees dan waarachtig nog altruïst... Uit deze zaal! Naar de keuken! Vlуг!
(*Assepoes exit*)
Saturé M'n humeur is vertroebeld! (*Hij kletst met z'n zweep in ijle ruimte*)
Marquise Saturé!!
Saturé Goeiendag. (*klets, klets.*) 'k Heb hier een kip die pikkel wil... 'n Schichtige (*klets*) bles (*klets*) die steigert! (*klets*).
Marquise Zeg... Wat sta je te zweepen?...
Saturé legt met voldaanheid z'n zweep weg: Die heeft haar loon.
Chou, 'r poppen in den arm, komt verveeld achteraan.
Saturé Chou, aan m'n hart, m'n kind! Ge zijt als 'n beeld van schoonheid, Chou, naast zòò'n onding...
Chou Papa...
Saturé 'k Voel me nog een Vulcaan... gelukkiglijk met een veiligheidsklep...
Marquise Wat nieuws, Saturé?
Saturé O, die vraag is pommade voor 't bittere hart, want zij brengt me terug naar de blijdschap... quelle joie ineffable!... van dezen gezegenden schoonen morgen. Verbeeldt u...
Chou Le miel ou le fiel, mon père?
Marquise Mar luister toch, kind. 'k Ben één groote vlam van nieuwsgierigheid!
Chou Wordt dat geen bec de gaz?
Saturé De weg is gevonden... en ook de man! Dat wil ik vertellen... Assoyez-vous!
Saturé recht midden in de kamer. Hij voelt de kitteling van rebus-mysterie en begint declamatorisch:
Ik reed dus op stap alle straten door mij met illusies lavend, en mediteerde met rinkelende spoor: Nu is 't dag, straks is 't avond... Is dat geen diepzinnige filozofie? Maar toen rees de donkere vraag: Wie? Wie? Wie is nu de man voor ons eenigst kind? En 't antwoord... bracht

me waarachtig: de wind!
Marquise De wind??!
Chou Noord of Zuid?
Saturé N'importe lequel!
Marquise Maar Chou toch!
Chou Mama, hoe laat is 't wel?
Saturé De wind bracht den reuk van versche klaver in 't snuivend neushol van m'n paard. M'n oude merrie werd plots 'n draver en, flûte!, daar lag ik!, maar 'k hield den staart van m'n bles goed vast met bei m'n handen...
Chou met plotse belangstelling: Dat is nu eens goed!
Marquise bezorgd: Ge liet toch niet los!
Saturé En finaal moest ik dan belanden in 't groot hotel «Den bonten os». Rossinante had juist geroken: 'n Stapel klaver als 'n berg... Ik zelf had nog geen woord gesproken, daar voel ik 'n slag! 't Ging door al m'n merg! 'k Spring op, bal de vuisten, en...
Marquise En?
Chou En?
Saturé En... Vòòr mij boog een échte gentleman. Leidde me binnen, vroeg me dan naar m'n naam, en betaalde twéé flessen champagne... Maar iets toch faalde zeer zeker bij hem, nu, dat zag ik wel... En hier komt de kroon op wat ik vertel...
Chou Wat...
Marquise Gauw, Saturé...
Saturé De baron is verliefd!
Marquise Baron??
Chou La lune de miel...
Saturé En geriefd was ik snel met de heele historie: (*Chou bedoelende*) Het voorwerp dier liefde zijt gij!
Lamme die reeds geruimen tijd het verhaal heeft afgehoord, zonder opgemerkt te worden, schiet nu plots los, met 'n lach als 'n klok:
Lamme Jandorie! Nee, die is te gek...
Marquise Sa!
Saturé Wat komt gij hier doen? De keuken in!
Chou Fox!
Lamme Nee... Maar daar hangt 'n kapoen sinds gisteravond te braden, markies, en nu wou ik...
Marquise ontzet: Seigneur!
Lamme ... wou ik zoete lies, maar die is, per abuis, aan de wielen gesmeerd!
Chou Hoe laat, Fox?
Marquise Zoo'n boer die 't budget verteert!
Saturé Genoeg, alle duvels! Ruk uit, en vlug!
Chou Fox!
Lamme Kwart vòòr drie uur! Straks kom ik terug. (*wil weg*)
Saturé Wat? Kwart vòòr drie uur? (*snel*)
Lamme, luister 'ns even. Ge zult Assepoes dit mijn order geven: Zij speelt hier de meid die de tafel dient. Gauw! Gauw! Als de weerlicht!
Verdwijs! (*Lamme exit*)
(*tot de dames*) Mijn vriend de baron... (*Lamme achterna*) Hoor! Lamme! De hovenier...
Lamme (*uit de verte*) Wablijf?
Saturé ... fungeert als ceremonie-meester!
Lamme (*a.v.*) Als??...
Saturé Als meester van de ceremonie! D'r komt een baron hier logeeren die als 'n prins moet ontvangen! Gauw! Trois heures! De tijd voor 't diner... (*tot de marquise die aanstalten maakt om flauw te vallen*):
Val niet flauw! Ha! 'k Voel me als 'n boer op de kerremis!
Chou (*droog*) 'n Eerste-klas-begravenis...
Marquise wordt weer nuchter: Ça va mieux...
Saturé (*tot Chou*): Naar uw kamer, en tooi u, lief en lokkend juweeltje... Daar komt 'n dief...
Marquise Ach...
Saturé Geen nood dat hij ù, par erreur, zou stelen...
Marquise Saturé!!
Saturé Kom, sta op! Het lust me te spelen voor domestique in m'n eigen huis. Help mee...
Marquise Wat 'n grap... En waar is uw «bon ton»?

Saturé Het mòet toch gedaan...
Chou (*droog*): „pour dorer son blason...
Marquise Maar is dan die jonker zoo stevig en zoo bijzonder van charme en verdiensten? (*Er klinkt opeens 'n bel als 'n Carolus.*)
Alle drie Oooooo.....
Buiten jodelt een geweldige galm van lachende tierende stemmen. Tijd verschijnt in de open deur, en roept naar buiten toe:
Tijl Rijstap, suiker en krentebrood! Volk van Vlaanderen, er blijft geen nood! 'k Zal voor maag en beurse zorgen. Morgen is 't kermis! Den broeksriem los! 'k Leen den markies zijn nobel ros, en wijs u den weg naar 't paradijs van slabber-geneugte! Naar heug en meug te grabbelen geef ik nectar en ambrosijn, bier en wijn, hespen, hennen, allerhande! De wereld één muil, en gijlie de tanden! Komt allen saam in «den vroeden uil». Dat is m'n wapen en herberg, vringen. Wie 't heden zoekt, zal 't morgen vinden!
Buiten nog geweldiger galm met 'n orgelpunt. Tijd treedt binnen, gevolgd door Brabo.
Saturé M'n vriend! Mon ami! Mon noble ami! Duzendmaal welkom!
Marquise (*gedempt tot Chou*): Chou, viens ici...
Saturé Ziehier... Mag ik?...
Tijl Zeker. Dat is uw vrouw.
Marquise (*met 'n reverentie Chou voorstellend*) M'n dochter...
Chou Is het met hém dat ik trouw? Ik ken nog niet eens zijn naam!
Marquise Maar Chou!...
Lamme komt buiten adem aanloopen, en meldt aan: Le baron Til de Miroir-Hibou!
Brabo Vijgen na Paschen!
Tijl O knechtenschap van drie ellen worst en meesterswijn en het rap vergeten van alle plichten, behalve 't eten!
Saturé Vruchteloos dat ik zoo'n vraat bekeere! Gun hem geen woorden.
Lamme Miserere... (*hij blijft lakeienpal bij de deur*)
Marquise Baron, ach, ik wou wel 'n simpele vraag...
Tijl Geen vragen, marquise.
Brabo (*punktuueel*): Vandaag geen tijd.
Tijl (*tot Brabo*) Wat zegt de kalender?
Brabo Van drie tot vier, bezoek en klatergoud-conferentie...
Tijl verduidelijkt: Goud dat klatert...
Brabo Dan, excellentie, van vier tot vijf, uw daaglijksche veldslag...
Tijl ... in miniatuur...
Brabo Van vijf tot zeven, de titulatuur en den stamboom. Van zeven...
Tijl ... tot elf beschik ik eindelijk over mezelf.
Saturé Mon ami, ventrebleu!
Tijl U ziet dus, markies, van werken is de noblesse niet vies, ten minste de mijne niet...
Marquise Ach, mijn vrind, — mág ik u zòò noemen? — m'n kwijnend kind verwachtte sinds jàren...
Chou ... la lune de miel...
Saturé tot Tijl: Meisjesharten begrijpt ge wel?
Tijl Meisjesharten?
Brabo Niet op 't program!
Marquise Wat is die kalender-meneer toch stram!
Tijl Marquise, hij is m'n rechterarm, en hij houdt m'n gelooven en willen warm.
Saturé Zouden we nu niet, wat minder stijf, naar aangenamer tijdverdrijf?
Tijl Naar uw verkiezen. Ik lust geen kniezen.
Saturé tot Lamme: Weg! Salueer!
Lamme knipmest: Tot de volgende keer (*exit*).
Tijl tot Brabo: Brabo, blijf bij m'n erewacht aan de deur.
Brabo «Labonneur!» (*exit*)
Marquise Enfin seuls...
Saturé (*bedoelt het fijntjes*) Niet ideaal, lieve. Bedenk toch... Ik moet m'n smoking...
Marquise (*die hem begrijpt*) Ook mijn toilet is niet behoorlijk...
Saturé 'n Minuut, baron...

Marquise 'n Kwartiertje... baron, en dan aan tafel!
Saturé Om jullie blijheid te vieren.
Chou wil mee: Excuus...
Marquise Hou den baron wat gezelschap, schat... Jij ziet er zòd mooi genoeg uit... Is 't niet... baron?
Tijl (droog): Om te stelen.
Saturé en de Marquise exit. Er hangt tussen Chou en Tijl 'n «verchagrineerende» stilte. Chou speelt mei 'r pop. Tijl kijkt alle nevenkamers in en oriënteert zich.
Chou M... mooi weer, baron...
Tijl Banaal weer, juffrouw.
(poos)
Chou Weet u hoe laat het is?
Tijl De trein is weg. We zitten in de wachtkamer.
Chou Die... conferentie van klatergoud...
Tijl Kataloog aan twee-vijftig.
Chou Woonst u reeds lang in deze streek?
Tijl M'n ziel wel, m'n lijf niet.
Chou Dat is onzin... Pardon...
Tijl 't Is onzin «pardon» te vragen.
Chou Waarom?
Tijl Is leven 'n formule?
Chou Niet?
Tijl Is dood 'n formule?
Chou veert recht bij dat «dood».
Tijl Blijf zitten.
Chou zet zich.
Tijl 'k Ben ongerust.
Chou Waarom?
Tijl Omdat uw vader gek is.
Chou Waarom?
Tijl Omdat ie ons hier samen laat.
Chou
Tijl Waarom?
Chou Omdat ie z'n smoking...
Tijl Dat is onzin.
Chou Pardon!
Tijl Stil. 't Moet 'n huwelijk worden, he?
'k Heb schrik voor pauweveeren.
Chou Waarom?
Tijl Trek ze uit, en ge vindt 'n kwakkel. Zwijg. Ik ben Tijl, neef van Reinaert. Abnormaal, kind, want de vosseneef verloor zijn haar niet, wél zijn streken.
Chou Interessant.
Tijl Kan me niet schelen. Zòdover is 't gekomen.
'nen Uil zou er blind van worden.
Chou Duf...
Tijl Als uw hart, kind. Ge leeft in 'n kattermandje. Bobijntje garen en bakske melk.
Chou Die conferentie...
Tijl Bladzij zeven: Over de liefde.
Chou Le fiel de la terre amère...
Tijl Moet ik beginnen?
Chou 'n Declaratie?
Tijl Oorlog.
Chou Haal uw hart op.
Tijl Nee, m'n adem.
Chou Wel?
Tijl Er was 'n tijd...
Chou Duzend jaar geleden...
Tijl Min of meer. Er was 'n tijd dat ik mijn schooiersnap niet reiken wou naar Cupido's fonteintje. God! 't Was schoon zoo vrij te gaan, te waaien 't frissche leven door, gezond van harte, kruis- en muntloos, elke dag 'n «bid-voor-ons» van lente- en zomerlitanie!... Toen kwam er wispelturigheid gelijk 'n hommel in m'n kop. Dat was nog in de schemering toen Willem van Oranje zweeg gelijk 't Wilhelmus... Maar ik zong! Ik zong en vrat m'n leerzen op van geestdrift en van honger! Tijl! Het was geen paptijl, bij m'n ziel! Het werd 'n vat vol zotternij en galgedwaasheid. 't Werd 'n roes van speer en degen, kruut en roer; 'n draverij naar Oost en West, naar overal waar echos altijd gilden: Tijl!
.....
.....
.....
Ergens in de duinen lag m'n vader,

doodgebrand, begraven. 't Braadspit had te lang gedraaid onder goeie-vrinden-handen. Schuldloos was ie als 'n nestjong! Moeder lag naast hem in de aarde, neergebroken door mizerie. Bleeft alleen nog Nelé achter, schuchter als 'n mees... We gingen, ik en Nele, samen bidden op het graf... En Nele zwoer me: Tijl, voor eeuwig! En m'n mond zei: Nele, eeuwig! 'k Droeg sindsdien 'n schapulier van assche uit het graf gedolven...
(bruusk) Is 't geen schoon historie? Spijtig dat er geen muziek is, anders sloeg ik vast 'ne flikker! Jonker! Boven alles uitgejerd! Markiezin! Rept ouwe beenen! Bij m'n uilespiegel, viert toch Tijl's reuzachtige verloving!!
Chou geobsedeerd: Ach, baron... dat wordt zoo pijnlijk, zoo tragique...
Tijl Bladzij zeven: Van de liefde! (Hij loopt naar de buitendeur) Brabo! (Brabo verschijnt) (Dan loopt Tijl naar 'n zijdeur) Lamme!
Tijl (tot Brabo): Zet die nobele jonkvrouw hofflijk in verzekerde bewaring.
Brabo kijkt even rond, krijgt 'n idee: de klokkast. Proper in 'n suikerdoosken... (hij opent de kast)
Chou (herinnert zich Lamme's profecie) De kist! De kist!
Brabo tilt haar mee: Wilt ge me volgen, uitverkoren liefdesengel?
Chou gaat de klokkast in, half bezwijmd. Brabo sluit de kast.
Val niet flauw... 't Is kinderachtig. Hier is 't rustig. Goeien avond!
De zijdeur open, en daar treden te voorschijn: Lamme en, achter hem, Nele-Assepoes.
Nele vliegt naar Tijl. Toonloos snikt ze: Tijl!.....
Tijl (haar omarmend): Nele! Nele-Assepoes! God zij geloofd! Uw zieltje zwemt nog in uw oogen...
Nele Tijl!
Tijl De bloemekens op uw wangen zijn zoo schoon als een eerste communie. En uw handjes, precies schaaltes voor een rijke offerande... Héél uw reine wezen, Nele, bloeit als 'n perzik in den zomer! Heilige Antonius, patroon van alle verloren zaken, gij, gij krijgt 'n kaars van dankbaarheid, zoo dik als den bil van 'n olifant, want Nele is mijn terug geworden! Kind van m'n hart!
Nele M'n Tijl! M'n Tijl!
Tijl We vieren vandaag onze hemelvaart!
Lamme wrijft zijn oogen uit: Schoon! Schoon! 'k Heb nooit in m'n leven zòd vrien gezien...
Nele M'n éénigste steun, m'n toekomstoren!
Lamme tot Brabo: Krijgde gij honger? Ik wel...
Tijl Roept Vlaanderen op tot één feest voor de bruilof! Roept!
Brabo Lamme! Eten!
Tijl Assepoes wordt de koninginne!
Lamme tot Brabo: Kom in de keuken... 'n Zwezerik! Zes pond in den schotel!
Tijl Wacht, Lamme, wacht! 'n Zijden mantel voor Assepoes! Haal hermelijn en borduurse! Al wat koninklijk is... Ik wil u tooien, Nele, als 'n madona!
Lamme Gauw! Daar hoor ik mesjeu le marquis...
Hij hangt 'n mantel van de Marquis rond Nele's schoulers.
Brabo vechtersgereed: Zeg, Tijl, moet ik?...
Tijl Vechten als 't uur van vechten slaat, en zwijgen gelijk 'n doodskist.
Nele Zoo somber?
Tijl Ga nu hiernaast, m'n bruid! Somber, één dag nog. En dan de vreugd van ons leven tot aan 't laatste oordeel! Tijl leidt haar in 'n nevenkamer.
Brabo Geef me 'n beitel of 'n houweel, 'n moker, 'n ijzeren wagendissel, iets waar ge mee slaat, iets hard en droog, waar plezier aan is... Geef me iets, jandorie, ruw en brutaal in m'n handen, zeg! Ik wil met één slag het fundament van dit nest doen verspringen gelijk

'n luis bij 'n straathond. Er zit me wat dwars op m'n lever! Vrij zal Assepoes, al werd ik lijk Samson, met huid en haar onder 't kot begraven!
Lamme Brabo, Brabo, ge zijt te geweldig! De muren zijn dik, en... sst!... daar komt wat...
Brabo Ik zal 'n balk uit den zolder trekken!
Lamme Seemeniskinders! Ssst!
Brabo 'k Barst van beheersching.
Lamme Ga buiten barsten!
Brabo Ik haal 'n balk! (hij rent weg)
Saturé verschijnt, in smoking. Kijkt verwonderd rond.
Saturé Lamme??...
Lamme Fox, mesjeu le marquis...
Saturé Lamme...
Lamme Fox!
Saturé Qu'a-t-il, ce sinistre? Bromt ge weer, Lamme?
Lamme Ik heet nu: Fox.
Saturé Waarachtig? Wat spiritueel! Fox!
Hihhi... Geen kristen naam! Hebt ge dat zelf gevonden?
Lamme Uw dochter.
Saturé Fox? Nog zoo kwaad niet: Fox populi, Fox dei, lakei! Waar is de baron?
Lamme Gesmolten...
Saturé ???
Lamme ... van liefde...
Saturé Zoozoo? En...
Lamme (met 'n blik op de klok): De jonkvrouw? Die is dood voor de wereld...
Saturé ... van liefde! Snel. Roep aanstonds madam' la marquise hier...
(Lamme exit)
Saturé overvoldaan: Amour, amour, quand tu nous prends...
En Tijl komt terug te voorschijn. Zoodra hij Saturé ziet, komt er 'n scherpe trek rond z'n mond: de bitterheid van langverdwuid onrecht.
Saturé gorgelt van emotie terwijl ie Tijl tegemoet gaat met accolade-armen.
Tijl Marquis, ge zijt m'n obsessie.
Saturé Juist. Ik stoor u? Excuus. Wat zaligheid — quelle béatitude, grands dieux! — komt glinsteren dwars door dat zoekende zien!
Tijl Ik zoek en ik zie m'n obsessie, marquis!
Luister, perkamenten, schoonvaar;
Hier begint felle rythmiek! 't Wordt 'n scherp-geaccentueerd rekwestorium, kort, sterk vòòr de executie. Of 't lijkt ook 'n snel opeenvolgen van «passes» vòòr het eigenlijk dramatisch duel. De arme marquis komt geleidelijk meer en meer onder de geweldige suggestie van Tijl's woord en daad. Finaal wordt ie bang als 'n proefkonijn, bang, bang...
Tijl Toen ik herwaarts rende, rendé als 'n hert, 'n aangeschoten hert van ginder verre...
Saturé Hola...
Tijl Raakte 't hertgewei in 'n web verward, 'n mizerieweb in uw land gespannen!
Saturé Nee, 'k begrijp het niet!
Tijl En het hert bleef staan, bleef gedwongen staan, hoorde en zag en kloeg...
Saturé Allemachtig! Wàt toch?
Tijl Vreedzaam is zoo 'n beest, maar de jacht maakt wild, en 't mizerieweb knelde sarrend voort!
Saturé He...
Tijl Daar kwam 'n hert...
Saturé Nogal?
Tijl Méér nog! Hoor! Tien en twintig... Toen honderd...
Saturé Sa!
Tijl Daarna, saamgetropeld, nõg duzend!
Méér, nog méér! Honderd duzend! Méér!
Duzendvoud zooveel! En miljoenen... Hoor! renden hier te saam, in uw reuzenhof, het gewei verward in de webbe... Hier, rond uw wrakke stoel, rond uw ziltig lijf, vretend aan uw neus, aan uw kinnebak, aan uw ratefrop...
Saturé Maar dat... Au secours!!
Tijl Ei... zoo 'n beest is mak. Honger hadden ze! En elk hertenhart bloedde traagzaam leeg.
Weet ge, wie dit hert, dit en dit en dit, en dit

één miljoen, en het andre joeg? En het vreedzaam hart sarrend bloeden deed, traagzaam bloeden deed?
Saturé Khhh...
Tijl Gij zijt de man! Bij m'n spiegel, gij! Jager, wees gegroet! Ik ben Tijl, de ziel van dit hertenland!
Saturé Khhh... Baron...
Tijl Ik sloeg met 'n tooverspreuk vermiljoenen droom uit den kranken geest... Ha, de massageest! Wijn was de toverspreuk! Worst en rijstpap, tsa! alle Breughelverf... Het baldadig diep van de massamaag, 'k vulde 't boordevol met belofte! Tijl was de messias, de gezalfde! Tijl!... Ik heb u gered, want uw rot blazen maalden ze tot brij!!
Saturé Haal me...
Tijl Maal z'n vrouw! Haal de markiezin!
Saturé Chou!
Tijl Bij God! Ook die! Zij, zij zoekt den tijd, wacht uw ure af, telt het stom getik van het raderwerk! Jager, maak u klaar; jaag het wilde hert! Om het hertegewe, om z'n kostbaarheid, om z'n rilde leën, om z'n vluggen voet, om de jacht, de jacht! Jager!
Saturé Wat?
Tijl wijst op de panoplie: 't Rapier!
Hij springt naar 't venster en rukt de draperij tegen den grond. Daar staat, buiten, de eerewacht van houten soldaten. Over hun idiote houten koppen glijdt heel hel maanlicht door 't venster binnen. Saturé springt recht, als kreeg ie opeens klaar besef van z'n toestand.
Tijl En uw harnas! Gauw! Don Quichotte, vecht! M'n obsessie!
Saturé (met 'n Indianenkrijsch): Ha!! Cett' crapule! Kom!
Hier wordt de rytmiek andermaal gewijzigd. 't «Plechtig» oogenblik der executie nadert...
Saturé terwijl ie den houten sabel van de panoplie in handen krijgt en zich Quichotte's scheerbekken op den kop zet: O geest van m'n geslacht en stam! De Bel-Esprit zal zegevieren! Blaas mij uw adem in de borst, en laat mij uw gejubel hooren als ik hem 't harte zal doorboren!
Onder dien aanhef slagen er veel pauken in 't orkest.
Chou (van uit de kast): Maman!... Maman!...
Saturé Geen wegeklag, maar wel 'n koninklijke marsch! Zie, wereld, hoe een Bel-Esprit zich weert en wint!
Chou (a.v.): Maman!!...
Marquise die inmiddels opgekomen is: M'n kind!! (ze zoekt doch vindt natuurlijk niet)
Tijl (tot Saturé): Kom, ijl geraamte van recht en rede! Hier sta ik, Tijl. 'k Ben m'n lachen kwijt.
Marquise Seigneur! Wat bedoelt u?
Saturé En garde!
Tijl Vlug!
Plots verduistert alles. Alleen Saturé's kamp tegen een onzichtbaar tegenstrever is in een lichtcirkel te volgen. En alleen Tijl's stemme is scherp hoorbaar; 't gevecht zelf gebeurt geruischloos.
Tijl's stem: op m'n eiland hebt ge me tot wanhoop gesard! Touché! Markies! Waar is Nele-Assepoes? Touché! Ge hebt haar tot keukenmeid verlaagd! Ze wreef u de moddrige schoenen schoon! Touché! Assepoes zou uw blaazen vergulden, tot het goud van uw dakgoot liep! Eisa! Touché! Geef acht voor m'n slag! Deze gaat dwars door uw geldzak... Dàar! Nòg een! Die is voor m'n liefde... Deze is voor Assepoes. Die is voor alle keukenmeiden vanaf de Noordzee tot aan de Schelde! Die is voor mij, en die voor Brabo, deze voor Lamme... Pas op, nog één: Dit is m'n laatste: Voor de toekomst!
'n Gil. Saturé ligt levenloos tegen den grond. En de maan komt traag naar volledige klaarte kruipen.
Marquise Saturé (ze werpt zich over 't lijk).
Chou Maman! Maman!

De klokcast krijgt 'n davering en opeens breekt er iets los in 't raderwerk van de klok. De wijzers beginnen te draaien, snel, sneller, gek. En de klokbel bomt, bomt, bomt... 't Wordt 'n razend tempo. Dan valt alles weer stil, de kastdeur kràakt bruusk open en Chou leunt, half-bezwijmd, tegen den kastwand.
Chou (toonloos): Het... is... te... laat...
Brabo beukt de buitendeur open. Daar staat ie in 't deurgat met 'n balk in z'n handen. Hij overschouwt 't tooneel, en de balk zinkt neer.
Nele die tijdens het gevecht onopgemerkt terug binnentrad: Tijl... (in z'n armen).
Lange stilte.
Tijl (zacht): Kind... de strijd is uitgestreden... Nu, in de lucht van den zomeravond, zullen we droomen... Het woord «geluk» klinkt hier te voos... Precies bevroren... Gaan we vuur halen bij de sterren want 'n mensch krijgt kou bij zoo'n scharminkel. Nele... kom, in onzen hof bloeien rozen. Zoo ging het ook in het vertelsel van Assepoes toen ze prinses werd. Stil... Hoor den nachtegaal... 't Is 'n psalm van groot geloof... uit 'n klein, klein keeltje. De bruidskoets heb ik afgelast, anders maakten we de menschen wakker. Ik zal u dragen gelijk 'n beeldeken naar 't kerkske van onzen eigen thuis...
Tijl gaat langzaam met Nele heen. Ze verdwijnen in kralend licht. Ook Brabo is heengegaan. Lamme komt weer te voorschijn. Hij heeft z'n trekorgel bij. Vaagt zich den mond af, sluipt op z'n teenen naar de deur, wrijft z'n oogen uit van ongeloofigheid, gaat buiten, kijkt nog eens binnen, sluit de deur en gaat verder. Na eenige stappen deunt traag en zoetgevooid zijn avonddeun door de zware stilte. De houten-soldaten-parade blijft verstarde door 't venster kijken. En langzaam schemert het doek omlaag als wimpers over 'n melancolisch oog.

DERDE KAPITTEL

Daar waren eens drie chemisten. Familie van Homunculus. Ze stonden met z'n drieën bij 'n tafel. Automatisch. Op de tafel waggelde 'n ijl blauw vlammekeken onder 'n retort.
I 't Proces wordt ernstig.
II Ernstig is 't.
III Omnes erramus. Geeft het wat?
I Hier, die retort bevat, primair, aqua vitriolensis...
II He? Té hevige vriend! Ik zoek het heil voor 't leven van ons toekomstbeeld in 't destilleeren van véél stroop...
III maakt 'n revolutiegebaar.
II ... gemengd met galnoot...
III Alles drek! Da's geen chemie! Geef dynamiet, salpeter; brouw en gist 'n brij die héél de wereld barsten doet!
I Excuus, kollega, maar bedenk: Wie langzaam gaat...
II ... gaat zeker...
III Ssst. Reeds jàren liggen jullie twee te wachten en te wegen hoe, hoeveel, hoelang, hoe dun, hoe dik! Waar blijft de vònk??
I Vermijden we...
II Gevaarlijk...
III Ja. Pantoffels en 'n slaapmuts, goed. En theorie der huisgazet. Goed, goed, goed, goed. Pensioen en pruik en snuifdoos, goed.
I He?
II Wat?
III En heksenketels, goed. Màar, lieve opas, gaan we sàam, eëne pogen naar rea-li-teit, dan wordt mijn woord de wet!
I En dan?
II En dan?
III (één ratel): Wat jullie bereiden is ersatz. Sentiment in 'n sardinedoos. We hebben 'n ras noodig, hard en hoekig, ca-te-go-riek! Romeo

en Julia zijn dood. Vrede over hun asch, maar leg die niet in 't laboratorium. Geen hart meer, kollegas. Weg daarmee! 'n Formuul in de plaats!
I Permitteert? Wij zijn toch de...
II ... méérderheid!
III Meerderheid van pleister en pil. Idioot in dit geval. Ssst. Ja, goed. I-di-oot. 'k Vertegenwoordig de jongste generatie. Jullie kunnen er niet tegen op. We staan hier voor 't probleem: Substitutie. Zoeken 'n chemische nofm die den man der toekomst schept. De huidige droomer is ziek. Oorzaak: Overdreven gevoeligheid. 'n Speech electriseert; daarna 'n oorveeg die den pulsatie verlamt. Dan weer 'n speech, weer 'n oorveeg. Balleke-pak. Onverantwoordelijk, misdadig!
I Heeft u 't misschien te warm?
II Vapeurs?...
III Sommigen roepen op apeklieren. In Afrika heeft dat geen gevolg. Hier evenmin. Géén hart meer! *Mijn* schepping heeft één drijfveer: verstand. 't Leven wordt 'n spoorweg, de wil 'n lokomotief. Jullie mogen in derde reizen. Veilig, he?
I Met ù allerminst...
II Danke!
III Chemie ad absurdum! Ik vlei me met die overwinning op jullie kreeftenmethode. Pleister en pil, stroop en lijm, drek! drek! Voor 'n geweldig probleem hoeft 'n geweldige dàad!! Bij dat «daad» geeft ie met z'n vuist 'n geweldigen bonk op de tafel. 't Vlammekeken is verdwenen. De retort ligt verpulverd.
I Hooooo...
II Ge hebt ze gedood!
III (ontzet): Wàt???
I (glimlachend): 'n Vlieg...
II Repose en paix, àme si belle...
Dan begint er opeens 'n elektrische piano te djingelen. De drie metamorfozeeren zich tot barbezoekers. Ze trekken hun zwarte «deftige» jassen uit, hangen die aan den kapstok, en staan in modisch kostuum. Die metamorfoze gebeurt simultaan. Zoodra de heerschen hun zwarte jassen hebben afgelegd, verdwijnt het automatische van hun gekke persoonlijkheid om plaats te maken voor het banale van pseudo-high-life. Met z'n drieën verdwijnen ze door 'n zijdeur. En nu gaat Tijl's wonderlijke historie verder. 't Wordt er waarachtig niet plezieriger om. Maar wie lòdchent de historie? En wie maakt zich nar in 't vervreemde huis?... Toen Lamme dan z'n lakeienpak bij Saturé had uitgetrokken, ging ie op zoek (o, de lange verwachting!) naar Belleken. Bedenk dat er jaren voorbijgingen sinds hij 'r spoor bijster werd. En Tijl begroette den dag waarop ie eindelijk z'n ouderlijk huis zou weerzien om 't te tooien voor de bruiloft... Doch er kwam schaduw over Lamme's plezier, want hij vond Belleken in geestelijke mizerie. De ontmoeting was vol weemoed... Blühen keine Rosen mehr?... 't was in de bar dat ze elkaar weerzagen. Lamme, ellebogen op de knieën, zit neergehurkt op 'n barstoeltje. BELLY op 'n lagen stoel, naast hem.
Lamme Kindje, kindje...
Belly zucht.
Lamme Dat ik u hier moet vinden... Waar is de tijd toen we spraken van 'n trouwring, en de glimlach van den pastor 'n meetje trok gelijk 'n koppelteken...
(poos)
Dat is nu 'n historie zonder glorie, jandorie... M'n tong bibbert... (hij wrijft zijn oogen uit)
Nog goed dat alles niet verloren is. De jaren zijn voorbij... mijn jeugd is 'n beetje stiller geworden, en m'n haren 'n beetje dunner. Dat is niet van plezier, Belleken. Waar is de tijd... Dat katoenen kleedje met blauw bollekens draagt ge zeker niet meer, he? Nee, natuurlijk niet. Hier zou 't niet passen.
(Pianojaz)
Verdekkes lawaai!... 'ne Mensch kan veel van 't leven drinken, maar kermisbier maakt ziek.

'n harnas rond je te krijgen! Donker, he? Eerst
snuif je de lucht...
I Strategie...
III De adem ruiken van je medemenschen.
II Ongezonder. Microben.
III Hun body betasten.
I Achtung für Taschendiebe!
III Nonsens! Ken je de zwakheid van
't massalief, helo dan! Je treft ze juist daarin!
II Kiesplatform.
I Philantropie, wat?
III 'n Medicus heeft zoo'n instinct. 'n Proleet
ook. De een zegt potjeslatijn, de ander roept:
internationale! De patient verstaat niks van
beiden, maar knikt: ja. Wat? De fezant in den
muil van 'n fox-terrier! Méégaan, jongens!
II Je zal 't vér brengen.
III Stroozak is voldoende. Nederig zijn...
I Nee, 'n portefeuille!
III Ben timide...
II Poeëet.
III Behandeld de dieren met zachtheid. Meen je
'n sonnet onschadelijk? Wacht! Er is 'n kracht
in 't woord die dieper, sneller inwerkt dan
'n bistouri... 't Woord breekt dijken door!
II Slaapmiddel.
II Ook dat.
III Lyriek! Of dada!
I In poeiens. Droog! Droog! Hebben ze de
whisky vergeten?
*Loopt de bar in en komt aanstonds terug met
drie zilveren bekers (pour les habitués) whisky en
de roulette.*
III In den tijd dat de beesten spraken, riepen
de apen: zelfbeschikking!
II Radio, zwijg! 't Heeft geen vat op mij.
'k Heb m'n hart in amiante gedraaid...
I Moet patent nemen.
II 't Leven is 'n cijfer. Idealisme aan zòdveel
procent.
III Amerika!
I (*heeft de roulette aan 't draaien gezet*).
Simple... Rouge ou noir?
II Zwart... Impair...
III 't Instinct is hatelijk... Je gooit er 't welzijn
van miljoenen mee over boord! Egoïsme! Ha,
heerlijk, he? Pizzicatos te knippen op je
politieke cello: Broeders! We moeten 't juk...
prik, prik, prik...
I Chance... Eén wint... Merci. (*grist banknoten
saam*). (Rrrrrrrrr... *herbegint de roulette*).
III Rood...
III Het juk van onze schouders rukken! Té
lang dolen we in den nacht der ellende! De
toekomst is aan ons! Recht zullen we hebben!
Wij smééken niet om gunsten! *Ons* is het niet
om géld te doen!
I Pair gagne... Nummer drie.
III Hahaha! Principiis obsta! (*strikt biljetten
op*).
I Gefeliciteerd!
II Zelfbeschikking! Communisme!
III Zwiig, Zoeloe! 't Is voor goeie werken.
'N DRONKEN DOKKER, die sinds eenigen tijd
't spel van aan de bardeur gevolg heeft: Zou 'k ni
efkes vijf frank?
I Heraus! Baksteen!
*Binnen in de bar gebrul. I grijpt den dokter bij
den arm en 'n paar handen trekken hem terug de
bar in.*
II 't Schijnt dat John filialen wil stichten?
III Mooi.
I Leening? Hoeveel mille?
II Weet niet.
III Zie 't nut van zoo'n zaak in...
I Je instinct, he?
III Vruchtbare bodem.
II Danken we aan import van 't buitenland.
I Helo! Hoeveel zetten die heeren?
III Noir! Zes mille...
II Rouge... Mille... (Rrrrrrrt gaat de roulette).
*Ondertusschen heeft John Belly gevonden en Nele
met haar. En omdat Nele zoo'n intens verlangen
had om onmiddellijk Tijn's vaderhuis weer te zien
(de arme wist niet hoé 't er thans was!) heeft*

*John beide vrouwen daarheen geleid. Alleen
Belleken verzet zich wanhopig.*
Belleken (*wanhopig*): Ga d'r niet in, Nele! Hij
liegt! Hij liegt!
John Nah. Mond houden, Belly! Blauwe vogel!
Nenufar! De zon komt met jou terug!
Belleken Hij liegt! Liegt... Nele! Ga d'r niet in!
*En Nele verschijnt, gevolgd door Belleken die
haar terughoudt. Nele is haast Ophelia... Als
'n droomster blijft ze in 't deurgat staan. John
dringt binnen. I, II en III zijn als één veer
rechtgesprongen: Zes handen op de banknoten.*
John Geen politie, heren! 'n Nobele jonge
dame die ons met 'n bezoek vereert... De
privaat ingang voor haar. Moet je wereld
kennen...
Belleken Nele! Kom! 't Is alles leugen!...
Gottesken toch! Nele...
*I, II en III gaan automatisch naar den kapstok
en trekken weer hun zwarte jassen aan.
Camouflage.*
Nele (*tusschen 'n snik en 'n lach*): 'k Wou alleen
't ouwe huis terugzien... Hoelang is
't geleden?... 't Scheen hier te zijn... maar we
zijn verkeerd gelopen.
Belleken Niet wij, Nele... Het huis...
John Is uwé niet bekend in de stad?
Nele Ja... lieve hemel, óf ik er bekend ben...
Hier... Nee, in Tijn's huis heb ik blije jaren en
ook triestige gebrokkeld als de tientjes van m'n
paternoster...
John Hehehe... Fijn...
I (*tot II*): Naïef, he?
II Goddelijk!
III Extase...
Belleken Nele, ze vloeken... Mijn heele leven
hebben ze vervloekt. Ik kan hier niet blijven...
Nele Arm ding... Zie, hoe sterk ik ben.
John Wenscht uwé misschien iets te consom-
meeren?
I (*galant voor zoover 'n automaat galant kàn
zijn*): Madère?
II Scotch?
III Ice-cream?
Belleken 'k Ben bang, Nele!
John In de bar, Belly! Kom'reis, kanarie...
Nele Hoe lacht die?
*John nadert Belly. Belly slaat hem vlak in
't aangezicht.*
John Kat!
I Whisky, John!
II Vier whisky, John!
John (*businessman*): Right!
(*tot Belly*): Mores leer ik je...
(*tot de overigen*): Vier whisky?... (*exit in de bar*).
*Belleken blijft doodsbang bij de deur als
'n marmotje vòòr de vlijmoogen van 'n slang.
Nele heeft rondgekeken, bevreemd...*
I Souvenirs?
II 't Leven is 'n droom...
III Mogen geen antiquairs worden...
Nele Nee? e... zoo vreemd hier... Gij hebt
't niet geweten. Ik verdoel... Alleen de muren
en ruimte... ja... die herken ik... misschien...
Maar er is véél... Alles is hier weg... Weet gij
dat hier de haard stond?
III Met de pappot?
I Ssst.
II Herinnering is porcelein...
*Belleken is op den vloer neergezakt, 't hoofd in
'r armen. Ze snikt langsom harder.*
Nele Met de pappot... ja... Er was geen
weelde... Dààr de bedstee...
II Primitief... Dààr de waschkuip.
Nele Waarom zegt ge dat alles? Niks meer van
't warme, 't goede, 't simpele... 't Is érg schoon
geworden... vreemd... Zeg ik 't goed? Maar
koud is 't als 'n grafsteen zonder kruis...
John Whisky... Ook soda voor de jonge dame...
(*Gedjingel in de bar*).
Nele hoort 't dissonant lawaai en klaagt heel
even: Aie... da's vreeselijk...
*John geeft Nele 'r glas in de handen met
'n sataniek gebaar.*
Nele Ik?

John Natuurlijk, natuurlijk...
Nele Dorst heb ik, maar geef me water...
John Allemachtig! Nee... 't ware 'n blaam voor
m'n huis...
Nele Moet ik?...
*De drie heffen simultaan hun glas: «Op uw
schoonheid!»*
Belleken (*bij de deur*): Nele!... God... gottekes
toch... Neleke... (*ze snikt verder*).
*En terwijl de drie Nele tot bij 'n stoel leiden,
volgt een radde duizelingwekkende stapeling van
formules:*
I Emancipatie.
II Vrijheid...
III Zelfbeschikking.
I Dividend.
II Abolitie.
III Opbod.
*I heeft zich links van de tafel gezet, II rechts.
Nele in 't midden. III achter haar.*
Nele Er gloeit in mij 'n koorts... M'n denken
ijlt zoo ver... Ik begrijp niet langer...
*Ze speelt machinaal met de banknoten en scheurt
die stuk voor stuk, strak vòòr zich uitkijkend.*
I 't Leven is óns geheim. Gij zijt te lang kind
gebleven.
II Aan moeder's rok. Wij kennen geen
sentimentaliteit.
III Geen heimat, geen topographie.
I Zeldzaam uw schoonheid...
II Omdat ge rein zijt.
III Willen we bewaren als 'n curiositeit.
I Parijs zal ons benijden.
Nele (*als voelde ze opeens gevaar*): Tijn!!! (*ze
richt zich met een ruk op*).
I (*haar zacht neerdwingend*): Legende. Wat
wenscht ge: léven of droom?
II Wàt?
III Wàt?
Nele kijkt hen één voor één strak aan. *Dan:*
Vergeten al 't geleden kwaad... Maar zal ik ook
mezelf nog blijven?
*En onder de volgende replieken schijnt het of de
drie achtereenvolgens, uit de hoogte, een of
andere chemische specerij in Nele's glas vallen
laten.*
I Als 'n mummie gebalsemd, kind.
II 'n Onverstoorde toekomst, kind.
III Geen letsel meer van ouderdom. Geabsor-
beerd in nieuwen kosmos.
I To be or not to be...
Nele Dan... als het wààr is... Tijn! Kom! Voor
uwe liefde! (*Ze drinkt. Snelle sluimer volgt*).
*Middelertwyl zijn vieze bargasten langzamerhand
binnengedrongen. Vooraan zwijmelt de dokter.
De Dokter 't Riekt hier precies naar
chloroform...*
John Goeie genade... Wa's dat voor 'n herrie?...
Belleken loopt ineens gillend buiten: Lamme!
Lamme!
En Tijn, Lamme en Brabo naderen.
Tijn (*nog buiten*): Lamme! Brabo! Hier!
Festoenen, Eglantierken, Jasmijn en rozen!
Kermis! We gaan heel 't huis behangen als de
ratten gaan verhuizen!
*Hij treedt binnen. Plots blijft 't woord in z'n keel
steken. Hij kijkt rond, vermoedt, springt naar
Nele die te sluimeren ligt: Nele! Nele!*
*Hij duwt de marionnet-stramme chemicasters
weg, kijkt snel rond.*
John Nee, meheer! Nee, meheer! Niet ik! Niet
ik!
*Tijn springt toe. John vlucht, doch laat in z'n
overhaasting één zijner reuzenpattens achter.
Tijn grijpt dien vlug en hem zwaaiend:*
Tijn Wat hebt ge van m'n tempel gemaakt?
Grisgrage gluipers! Sjacheraars! 'k Zweep u
't goud uit de kromme handen, striem den
woeker over uw ooren, klets het zuipsel uit uw
nieren! (*klets*) Dààr! Herken den geest van
Vlaanderen! Tijn is levend! Dààr! M'n handen
treffen 't schurft van geile beesten! (*klets*)
Filstijnen! Farizeërs! (*klets*)
Weg! Vergulde wanhoopzaaiers! Wat hebt gij
met Nele gedaan? Leugenangels in m'n liefde!

'k Bleef eerlijk...
Tijl Ole-gestole-gekregte-gekocht?
Robinson 'k Heb 'n tijd eerste viool gespeeld. (het volk wou me per se aanbidden) Uit erkentelijkheid gaf ik zòdoveel shake-hands dat al m'n vingers verrokken waren. Ik neep de snaren toen veel te ver. 't Werden internationale dissonanten.
Tijl Aie...
Robinson Geen enkel akkoord bleek harmonie. Er kwam 'n onweer van den Parnassus: Levenslangen dwangarbeid! De vroeger zoo gulle hand-van-'t volk gooide met slijk... à défaut de mieux. 't Schip dat me wegbracht zonk juist op tijd. 'k Dronk pekels als 'n perfecte haai en kwam welbehouden aan deze kust.
Ergens beginnen primitieve pauken te donderen met kafferrythmiek.
Tijl Wat is dat?
Robinson M'n dorpelingen. 'k Ben hier zooveel als burgemeester.
Tijl Hou me vast!
Robinson Blijf maar koest. (*'t getrommel houdt op*).
Tijl Wat is er dan allemaal gebeurd in die jaren van m'n afwezigheid?
Robinson Kultuur, man!
Tijl Hebt gij dat alleen...
Robinson Beslist. Wat in Europa dissonant was, scheen hier iets goddelijks. 'k Speel viool van 's morgens tien uur tot 's avonds acht. Tusschendoor m'n diner en gemeenteraad. Makkelijk is 't. Mijn uitspraak is wet. Verstaan ze me niet, 't is dat ze te dom zijn. We hebben 'n eigen executie voor politieke misverstanden.
Tijl M'n ooren... m'n ooren...
Robinson 't Gaat kort en goed. Twee partijen liggen in twist: De een vreten de ander netjes op, en de kalmte drijft weer gelijk fijn olie...
Tijl Als ge dat uitgeeft, schrijf ik in voor tien exemplaren.
Robinson Dat is talent.
Tijl Wat benedictie voor 't nageslacht!
Robinson Had ik geweten dat ge kwaamt, dan stond hier 'n palmen erepoort.
Tijl Nee, nee, nee. Ik reis incognito. Morgen ga 'k uw dorp bezoeken, luistren naar 't gelegenhedsversch... Klinkt dat wel aardig in 't negers, zeg, dat ding van «Jantje zag 'ns pruimen hangen»?
Robinson Zijt ge poët? Dan driemaal wee!
 Wat is uw beroep?
Tijl Weduwnaar.
Robinson Kinderen?
Tijl Plus minus vier miljoen...
Robinson Wát? Dat wordt 'n mierenhoop!
Tijl Akelig, he? Ge moest het weten. Om de vier jaar verandert hun kleur.
Robinson Dan zijn het...
Tijl Zeg niet: kameleons. D'r zijn er bij met 'n titel, man. 't Ronkt soms gelijk 'n koffiemolen.
Robinson Raar!
Tijl Zwijg nu, want Nele trekt aan m'n slapend geheugen...
Robinson Is dat...
Tijl Nele? Mijn bruid in den hemel. Rijstap met zilveren lepels... God, wat ben ik 'n ouwe sloor geworden. Luister: Er werden duzend boeken over mijn avonturen geschreven. Zotternij! 't Was alles logen! Ze hebben van Tijl 'n zotskap gemaakt... Nele! Nele! Gij wist het beter! Eens zal 'n zoekende idioot m'n testament in 't muzeum zetten. Dat krijgt de gemeente dan te zien onder 'n meter geslepen glas. 't Onsterfelijke stambewustzijn, ('k heb dat gehoord in 'n redevoering) neergepend op 'n ezelsvel! Goddank dat er nog ezels zijn...
Robinson Tijl, gij wordt hier catechist. Uw onderscheid tusschen goed en kwaad zal m'n bevolking...
Tijl Toch geen vlooien? 'k Zeg u: morgen doe 'k mijn ronde, met 'n officieelen glimlach.
Robinson 'k Heb 'n voorstel: Louter vriend-

schap tusschen ons...
Tijl Als doorn en distel.
Robinson Laat ons 't ouwe hok herbouwen, wonen onder 't zelfde dak...
Tijl Eten uit denzelfde bak. Goed, sinjeur. Gedeelde vreugd...
Robinson Gelijke portie. Hebt ge een stroozak?
Tijl Wel 'n laken.
Robinson Dan maar op den grond.
Tijl De boezem onzer weeldrige moeder Aarde! *Er komt 'n neger buiten adem aanrennen.*
Neger Massa! Massa! Ali-Bàba met z'n veertig rovers!
Tijl Sakkerloot!
Robinson (*tot den neger*): Dan hebben jullie een-en-veertig dagen eten!
Neger (*met 'n zwarte reverentie*): Groote fetisch!
Tijl (*sterk gesticuleerend ter verduidelijking*): Zwarte duvel! Laat die een-en-veertig rusten! Zeg uw scherpgetande broeders dat ik, Tijl, de goeverneur van heel dit eiland, boven Robinson verheven, m'n bevel gaf: Ali-Bàba zal hier vòòr m'n voet verschijnen!
Neger (*twijfelt*) Ali? Ali?
Tijl Pax vobiscum. (*tot den neger, met 'n expressief gebaar*)
 Kss, kss!
Neger holt weg.
Tijl (*tot Crusoë*): Zeg me, hoogerwaarde burgemeester, is mijn wilskracht niet voorbeeldig?
Robinson Mijn prestige is naar de weerlicht!
Tijl Stil. De zitting ga te beginnen. Gij zijt cònsul...
Robinson As you like it.
Daar doet z'n intree: ALI-BABA. 'n Dikke kleurling (geel of groen, ad libitum) in vol ornaat. Ambulante blikwinkler. Draagt 'n gordel met 'n ontzettend kromzwaard, plus 'n koppel pistolen. Hij maakt met korte beentjes grote stappen, houdt 'n papier in de hand, nadert Tijl, bekijkt hem scherp, leest gegevens op 't papier, bekijkt Tijl nog eens, twijfelt even, zet zich als 'n fort ténor in bewust-sterke houding en begint emphatisch:
 Nauw overtoog de maan met zilverwitte geuten de tenten van m'n stam of Ali's geest, gewekt, ving dus te denken aan: Wat baat het, Bàba, zeg, of gij ook grimt, en gram uw veertig ruiters rost, zoo niet uw krijgsbanieren den ganschen wereldbol doen trillen in de nieren, zoo niet uw oorlogskreet, doorkolkend wijd en breed Amerika, Euroop en wat er meer mocht liggen aan 't ander eind misschien, de blanke bleeke biggen van onder Phoebus' oog te doen knikken vòòr uw knie?
Tijl (*in 't diapason*): Genoeg, o sterk genie! Niet gij hoeft hier te spreken. Ik, Tijl, de goeverneur, zal mijnen staf nu breken.
Ali *heeft de ooren gespitst bij dat «Tijl». Nu wil ie voortzagen:* En des mijn geest beval...
Tijl Genoeg!
 Ali ... ten strijd ter spoèn.
Tijl Verlangt ge vrede en zoen? Of oorlog? Naar believen! Mijn cònsul heeft m'éér dieven dan gij ooit dromen konst!
Robinson (*tot Ali*): Dit wijzigt de conventie, excellentie!
Tijl (*tot Ali*): 'k Bewonder uw corpulentie, excellentie!
 Ali Gun mij een laatsten genitief: In naam des...
Tijl Ali, hoor, gij wordt accusatief. In naam van àlle Turken doe alle negers in extase nederhurken. Houw duzend koppen af om uwen dorst te lesschen, of — wat nog beter is — trek heel de zee op flesschen, maar mij niet...
 Ali Wees zoo vrij niet.
Tijl Kom, nar, kom aan m'n hart. Ge zijt 'n zottebel. Wie z'n mizerie tart krijgt ook m'n vriendschap, Ali. Ge zijt 'n wonderbeest-intoega voor de balie. Spreek recht op Turksche wijs...
Robinson 't Geloof is naar de maan!
Ali (*ondergaat 'n plotse metamorfoze. Haalt 'n fluitje boven en fluit*) Uw vrijheidskeersken, Tijl, is dus ook uitgegaan. (*'n geweldig kanonschot van de vloot*)
Ali (*haalt handboeien uit z'n zak*): Asjeblijf, m'sieu Tijl. De komedie heeft lang genoeg geduurd.
Tijl. **Robinson** (*uit één mond*): He?
 Ali Onder beschuldiging van moord op markies De Bel-Esprit, onder beschuldiging van poging tot massamoord ten huize genaamd «Chanteclair», eigenaar Ahasveer, bijgenaamd John, tertio: dragen van verboden wapens, quarto: opstandige drijfverijen, quinto: verstek, sixto...
Tijl Vorst of Leuven. Waarvan akte. Griffie-kosten: Frs. 16.75.
Neemt kalm de boeien uit de handen van Ali en bekijkt ze precieus.
 Van 't zelfde staal maken ze decoraties.
 't Hangt ervan af in welken winkel...
(gooit de boeien tegen den grond. Dan bruusk):
 Ali, rechercheur, detectief, al wat ge wilt, ge zijt mijn. Gij, geslepen als Reinaert, maar 'n beetje te oud voor Europa, zult mijn Justitia zijn. Onder mijn hoede, Ali!
Ali (*droog*): Pardon. M'n naam is Vanderzenne...
Tijl Kan me niet schelen. Gij wordt Khalief van Tijlandia. Uw hart 'n vleeschklomp, uw tong het mes. Kwaliteiten voor 'n rechter!
 Roep uw veertig trawanten hier...
Ali Politie!
Robinson Aie...
Tijl Goed. Haal de vloot erbij.
Robinson Ik smeer 'm. 't Begint hier aan te branden. (*exit*)
Tijl Gooi 'n sinjaal den kosmos door; vraag tienduizend bataljons ter hulpe. Haal mortiers, kanonnen, mijnen; bulk om 't arsenaal van 't moederland — och arme, moeder! — Ali! met géén middel ben 'k te vangen, met géén middel, Vanderzenne!
 Ali *heeft 'n polciehelm opgezet*: Zullen zien... Daar komt het antwoord!
Tijl *gooit z'n muts de lucht in*: 'k Ben de vrijheidsgeest van Vlaanderen! Vangt 'n detectieve geesten? Bij m'n uil! Geen spiritism! Draagt 'n geest ook boeien, vriendschap? Denkt gij cel en kamisool en tralie sterk genoeg voor geesten? Hokus, pokus!
 Ali 't Is genoeg! (*hij fluit*)
Tijl Fluit poedel, groenland, hazewind of scheper. 't Wordt àl marmelade in de handen van m'n negers!
Ali fluit harder met teekens van ongeduld.
Tijl Wacht ge 't tweede schot? Het komt niet! Kàn niet, zàl niet!
Ali fluit razend.
Tijl Roekloos, dikzak, zijt ge uw adem aan 't verspillen! Realistisch wil ik dansen, vierend m'n emancipatie... Hop! (*trekt Ali mee*) Zwier logge beenen! Cirkel! Dyonisisch! Gek en gekker! Ritournelle! Wals of polka!
Ali Bruut!
Tijl Brutaal als nonkel Breughel... 'k Zal u tot m'n doel bekeeren, administratieve heiden!
Ali blaast, hijgt, zakt finaal ten gronde.
Tijl Daar... Hermandad's boerekermis! Zat van wanhoop, paars van schaaftme...
 Ali *zucht*: Quel scandale...
De neger komt terug aanrennen.
 Neger Groote fetisch! Tam-tam! Ali-Baba's roovers onze vrienden! Burgemeester Crusoë...
 Ali Wát???
 Neger ... allen klein gekregen.
 Ali M'n carrière is opgevouwen.
Tijl Nee. Eerst nù zal die beginnen. (*tot neger*): Gij, kom hier. Ik geef u de orde van verdienste.

(hangt hem de boeien als 'n snoer om den hals)
 Neger (dol): Massa! Massa!
 Tijl (op Ali doelend): Voer die massa, netjes en met eerbetuiging, gauw naar Crusoë's gerechtshof. (tot Ali): Wil u volgen?
 Ali Wat historie!
 Tijl Zondagdienst voor vloot en landweer.
 Morgen vorm ik 't ministerie. Goeien avond.
 Wel te rusten.
 De neger pakt Ali in de armen en draagt hem weg als 'n zak.
 Robinson Tijl! Viktorie!
 Tijl Stil...
 Robinson Viktorie!
 Tijl Stil... Ik ben aan 't mediteeren over 't rad van avonturen...
 Robinson Wel?
 Tijl Wij zorgen voor beschaving.
 Robinson Tijl wordt baas de wereld door!
 Tijl Behalve in z'n eigen huis... 'k Feliciteer u, diplomaat. Gij blijft voor buitenlandse zaken... en m'n senator is m'n uil (de oogen van den uil vonken weer even)
 Robinson 't Is 'n rare greep geweest. De vloot...
 Tijl Oud ijzer.
 Robinson ... kwam nader.
 Tijl Hoeveel schepen?
 Robinson Eén... klein.

Tijl Die glorie wordt pover...
 Robinson Goed. Maar er was volk, en er stak 'n kanon...
 Tijl Stil nu. De rest is versleten. 'k Heb plannen voor 'n model-boerderij.
 Robinson En?
 Tijl We gaan leeuwen kweken.
 Robinson Zijn er niet genoeg?
 Tijl Stil. Geen insinuaties. Nele wordt triestig...
 Ik moet m'n avondgebed nog bidden. Ga weg. 'k Wil alleen zijn. 'k Heb geen keerskenspisser noodig. Zorg voor den vrede in de gemeente.
 't Is nu tijd voor innerlijke devotie.
 Robinson Bij de negers?
 Tijl Zwart of wit, van binnen zijn we gelijk.
 Robinson Ze willen 'n serenade brengen.
 Tijl Vogelpik? Morgen terugkomen.
 Robinson Niks te doen. Kaffer-koppigheid is wild.
 Tijl Azijnbrouwer. Ga weg en sluit de deur.
 Robinson Orders?
 Tijl Morgen vroeg, zes uur, appèl.
 Robinson En de fanfare?
 Tijl Stik.
 Robinson Merci. (exit)
 Er komt weer groote weemoed over Tijl. Hij gaat, als in 't eerste kapittel, knielen vòòr 't O.L. Vrouwke, mediteerend. Er hangt schoone

maneschijn zoals in liefdeshistories. Ineens breekt er dichtbij 'n fanfare los. 'n Wilde neger-rhapsodie. De naderende kafferhulde aan den grooten nieuwen Manitoë. Ze zenden 'n afgevaardigde. De cacaphonie verstilt...
 De Neger van zoeeven, met kleurige lappen omhangen. stormt op, 'n vel papier in de eene hand, 'n ontzettende koloniale ruiker in de andere. Hij begint: Groote Manitoë! Getrouw aan de traditie komen we u felici...
 Z'n speech is afgebroken, want daar zegt De Uil, terwijl zijn oogen vonken:
 Geen sant in eigen land. Nu ben ik senator en dús conservator. Scribent, laat uw lier aan 'n nagel hangen. Beter is 't 'nen uil te vangen. 't Leven is maar lach en traan. Goeien nacht! Het is gedaan!
 De Neger geeft 'n teeken, zwaait z'n bouquet en tiert: Getrouw aan de traditie!!
 'n Formidabel kanonschot. De fanfare schettert furieus los...
 Ende de kafferkompanye, oeck ghenaemt «sjochetei» danst glorieus het eynde van dese gekke history.

Antwerpen, Juli, 1925.

VIERDE KAPITTEL.

HET eiland van vroeger. 't Huizeken is intussen vergroeid met de fantastische flora, en alles heeft 'n physionomie gekregen als had Hieronimus Bosch er gekluizenaar. 't Galjoen ligt gestrand. 't zeil aan flarden. 't De Vliegende Hollander staat op 't dek. 't Naast hem de lantaren met 'n dansvlam. 't Er schichten af en toe bliksems door de spleten van den hemel.

DE HOLLANDER.

Land! Kameraad! In veilige haven voerde ik u. Is dat geen vriendschap waard? Kom uit uw kooi. Sper uw neusgat op. Als nectar drenkt uw tropenland één zoete bedwelming.
 Wat fijner dan uw madelief en uw pisseblommen...
 Ach, wat 'n hoek voor filozofen die rustig nog herkauwen willen het alfa en omega van 't geluk!
 — mij is die gunst niet gejongd! —
 Allo!
 Sismograaf van verlangens! Hier, hier vindt ge den grond voor annexatie!
 Op, droomer! Grijp met bei uw handen al wat het leven nog bieden wil!

Tijl komt aan dek gekropen:

Kaptein... Is de gekke vaart gestuit?
 Eén vlam was de reis; 't galjoen 'n bolied!

(t bliksemen luist)

108

DE HOLLANDER.

Aan wal, Tijl! Voor hartsgeheimen is er geen douanetarief!

TIJL.

Hier is het eind, het eind van de wereld.

DE HOLLANDER.

Ofwel 't begin.
 Kaffers en apen kunt ge beschaven, koning worden van heel 't domein, en doopen uw jongste vaderland, zónder vroede vaders: Tijlandia!
 En de oceaan wordt Uilespiegel...
 Zóó groot als hij was eens uw liefde...

TIJL.

Zwijg, vliegende vloeker! Ge lijkt 'n meermin...

DE HOLLANDER.

Min of meer...

Tijl stapt vermoeid aan wal:

Ge krijgt m'n galjoen...

DE HOLLANDER.

Cadeau?

TIJL.

Voor bewezen diensten... He? Koninklijk is 't, zóó Uebermenschen te beloonen...

DE HOLLANDER.

M'n eeuwenlange practijk van 't reizen geldt méér dan Cook of Baedeker...

Tijl (voor zich):

Ja...
 Oogkleppen kreeg Peer Gynt, m'n kozijn...

109